

SOLIQ SIYOSATINING TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA TA'SIRI**Gapparov Azim Qayumovich**

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsent v.b., PhD,

Email: gapparovazim@sies.uz

Annotatsiya: *Mazkur maqolada soliq siyosatining tadbirkorlik faoliyatiga ta'siri, uning nazariy asoslari hamda iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda soliq siyosatining tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga, investitsion muhitga, biznes xarajatlariga, raqobatbardoshlikka va innovatsion faollikka ta'sir etuvchi omillar yoritilgan. Shuningdek, O'zbekiston sharoitida amalga oshirilayotgan soliq islohotlari, ularning tadbirkorlikni rivojlantirishdagi ahamiyati, mavjud muammolar hamda ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *soliq siyosati, tadbirkorlik, soliq yuki, soliq imtiyozlari, investitsiyalar, biznes muhiti, fiskal siyosat, raqobatbardoshlik, soliq ma'murchiligi, iqtisodiy o'sish.*

Kirish.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida soliq siyosati davlat iqtisodiy siyosatining muhim tarkibiy qismi bo'lib, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish, investitsiyalarni rag'batlantirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Soliqlar davlat byudjeti daromadlarining asosiy manbai bo'lishi bilan birga, biznes subyektlarining moliyaviy imkoniyatlari, investitsion qarorlari va ishlab chiqarish hajmiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli samarali soliq siyosatini shakllantirish davlat va xususiy sektor manfaatlari o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashni talab etadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, investitsion muhitni yaxshilash va soliq ma'murchiligini soddalashtirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Soliq stavkalarining optimallashtirilishi, elektron soliq xizmatlarining joriy etilishi, hisobot tizimining soddalashtirilishi va ayrim soliq imtiyozlarining berilishi biznes yuritish uchun yanada qulay sharoit yaratmoqda. Shu bilan birga, ayrim sohalarda soliq yukining sezilarli darajada saqlanib qolishi, qonunchilikdagi o'zgarishlarga moslashish va soliq ma'murchiligini yanada takomillashtirish zarurati mavjud.

Mazkur maqolaning maqsadi soliq siyosatining tadbirkorlik faoliyatiga ta'sirini ilmiy jihatdan tahlil qilish, uning iqtisodiy samaradorligini baholash hamda

O'zbekiston sharoitida tadbirkorlikni yanada rivojlantirishga xizmat qiluvchi soliq siyosatini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Asosiy qism.

Soliq siyosati – davlat tomonidan soliqlarni belgilash, undirish va boshqarish orqali iqtisodiy jarayonlarni tartibga solishga qaratilgan chora-tadbirlar tizimidir. Samarali soliq siyosati bir tomondan davlat byudjeti daromadlarini shakllantirsa, ikkinchi tomondan tadbirkorlik faoliyatini rag'batlantirishi lozim.

Tadbirkorlik faoliyatiga ta'sir etuvchi soliq siyosatining asosiy elementlari quyidagilardan iborat:

- ❖ soliq stavkalari;
- ❖ soliq bazasini aniqlash tartibi;
- ❖ soliq imtiyozlari va preferensiyalar;
- ❖ soliq ma'murchiligi sifati;
- ❖ hisobot topshirish va nazorat tizimi;
- ❖ elektron soliq xizmatlari;
- ❖ soliq qonunchiligining barqarorligi va shaffofligi.

Soliq siyosati tadbirkorlikka bevosita va bilvosita ta'sir ko'rsatadi. Soliq yukining maqbul darajada bo'lishi korxonalarning investitsion imkoniyatlarini kengaytiradi, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilishga rag'bat beradi va yangi ish o'rinlarini yaratishga xizmat qiladi. Aksincha, ortiqcha soliq yuki va murakkab ma'muriy tartib-taomillar biznes xarajatlarini oshirishi, investitsion faollikni pasaytirishi hamda norasmiy iqtisodiyot ulushining ortishiga sabab bo'lishi mumkin.

Soliq siyosatining tadbirkorlik faoliyatiga ta'sir etuvchi omillari

Omil	Ta'siri	Kutilayotgan natija
Soliq stavkalari	Korxona xarajatlariga ta'sir qiladi	Investitsion faollik o'zgaradi
Soliq imtiyozlari	Muayyan tarmoqlarni rag'batlantiradi	Ishlab chiqarish kengayadi
Soliq ma'murchiligi	Hisobot va nazorat jarayonlarini soddalashtiradi	Biznes yuritish qulaylashadi
Elektron xizmatlar	Vaqt va tranzaksiya xarajatlarini kamaytiradi	Samaradorlik oshadi

Soliq qonunchiligi barqarorligi	Biznes xavflarini kamaytiradi	Uzoq muddatli investitsiyalar ortadi
Soliq nazorati	Soliq intizomini mustahkamlaydi	Byudjet tushumlari barqarorlashadi

Soliq siyosatining tadbirkorlik faoliyatiga ta'sirini quyidagi iqtisodiy ko'rsatkichlar orqali baholash mumkin:

- yangi tashkil etilgan korxonalar soni;
- to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi;
- soliq tushumlarining YaIMdagi ulushi;
- kichik biznesning YaIMdagi ulushi;
- biznesni yuritish xarajatlari;
- korxonalar rentabelligi;
- bandlik darajasi;
- soliq majburiyatlarini bajarish uchun sarflanadigan vaqt.

Soliq siyosatining iqtisodiy samaradorligi

Yo'nalish	Iqtisodiy natija
Soliq stavkalarini optimallashtirish	Investitsiyalar hajmi ortadi
Soliq imtiyozlari	Innovatsion va ustuvor tarmoqlar rivojlanadi
Elektron soliq tizimi	Ma'muriy xarajatlar kamayadi
Soliq ma'murchiligini takomillashtirish	Soliq intizomi va shaffoflik oshadi
Barqaror soliq siyosati	Biznes muhiti yaxshilanadi
Kichik biznesni qo'llab-quvvatlash	Bandlik va tadbirkorlik faolligi ortadi
Soliq bazasini kengaytirish	Byudjet daromadlari barqarorlashadi

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, soliq siyosati tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligi va investitsion qarorlariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Soliq stavkalarining maqbulligi, ma'muriy tartiblarning soddaligi va elektron xizmatlarning rivojlanganligi korxonalarining operatsion xarajatlarini kamaytiradi hamda ularning raqobatbardoshligini oshiradi. Shu bilan birga, soliq imtiyozlari vaqtinchalik va aniq iqtisodiy natijalarga yo'naltirilgan bo'lishi, ularning samaradorligi muntazam baholab borilishi muhimdir.

O'zbekiston sharoitida soliq siyosatini yanada takomillashtirish uchun quyidagi ustuvor yo'nalishlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- ✚ soliq qonunchiligining barqarorligi va prognoz qilinishini ta'minlash;
- ✚ kichik biznes va startaplar uchun maqsadli rag'batlantirish mexanizmlarini rivojlantirish;
- ✚ elektron soliq xizmatlarini kengaytirish va avtomatlashtirish;
- ✚ tavakkalchilikka asoslangan soliq nazorati tizimini takomillashtirish;
- ✚ investitsiya va innovatsiyalarni rag'batlantiruvchi soliq instrumentlarini keng qo'llash;
- ✚ soliq ma'murchiligi xarajatlarini kamaytirish;
- ✚ soliq imtiyozlarining natijadorligini muntazam monitoring qilish.

Xulosa.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, samarali soliq siyosati tadbirkorlikni rivojlantirish, investitsiyalarni jalb etish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishning muhim omillaridan biridir. Soliq stavkalarining maqbulligi, ma'muriy tartib-taomillarning soddaligi va raqamli texnologiyalar asosidagi soliq boshqaruvi biznes subyektlarining xarajatlarini kamaytiradi, ularning moliyaviy barqarorligi va raqobatbardoshligini oshiradi.

Kelgusida O'zbekistonda soliq siyosatini yanada takomillashtirish uchun raqamli soliq ma'murchiligini rivojlantirish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlovchi fiskal instrumentlarni kengaytirish, investitsion faoliyatni rag'batlantirish hamda soliq tizimining shaffofligi va barqarorligini ta'minlash zarur. Ushbu chora-tadbirlar milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishi, xususi sektor rivojlanishi va xalqaro raqobatbardoshligining oshishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vahobov A.V. Soliqlar va soliqqa tortish. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2022.
2. Abdurahmonov Q.X. Milliy iqtisodiyot. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
3. OECD. Tax Policy Reforms 2024. Paris: OECD Publishing, 2024.

4. International Monetary Fund (IMF). Fiscal Monitor 2024. Washington, DC, 2024.
5. World Bank. Business Ready 2024. Washington, DC, 2024.
6. OECD. Revenue Statistics 2024. Paris: OECD Publishing, 2024.